

QUAN HỆ CHÍNH TRỊ ẤN ĐỘ - MYANMAR GIAI ĐOẠN 1992 – 2011

*Nguyễn Thị Dung**

TÓM TẮT

Về mặt lịch sử, Ấn Độ và Myanmar vốn là hai quốc gia láng giềng có các mối quan hệ gần gũi và thân thiện, có hệ thống xã hội, văn hóa và tôn giáo tương đồng. Quan hệ Ấn Độ - Myanmar được xem như chính thức bắt đầu ngay sau ngày Myanmar giành được độc lập (1948) và từ đó cho đến trước năm 1992, mối quan hệ giữa hai nước đã trải qua nhiều biến cố, thăng trầm. Từ đầu thập niên 1990, trong xu thế của bối cảnh quốc tế mới cùng với việc triển khai chính sách Hướng Đông của Ấn Độ, quan hệ hai nước đã từng bước được cải thiện, củng cố và tăng cường, qua đó đưa hai nước xích lại gần nhau như những người láng giềng thân thiện, bạn bè và đối tác. Bài viết dưới đây nhằm làm sáng tỏ quan hệ Ấn Độ - Myanmar trên lĩnh vực chính trị, qua đó rút ra một số nhận xét trong quan hệ chính trị hai nước thời kì sau Chiến tranh lạnh.

Từ khóa: Ấn Độ, Myanmar, quan hệ chính trị, ngoại giao, chính sách Hướng Đông.

1. Vài nét về quan hệ Ấn Độ - Myanmar trước năm 1992

Ngay từ thời kì cổ đại, thông qua sự truyền bá văn hóa, đặc biệt là tôn giáo, Ấn Độ đã có sự kết nối đặc biệt với các nước Đông Nam Á, trong đó có Myanmar. Trong suốt thời kì thuộc địa, cả hai nước đều nằm dưới sự cai trị của thực dân Anh. Kể từ năm 1886 khi Ấn Độ còn là thuộc địa của Anh thì Myanmar là một phần lãnh thổ của Ấn Độ thuộc Anh. Trong thời kì Myanmar đấu tranh giành độc lập dưới sự lãnh đạo của lãnh tụ Aung San, J. Nehru và Đảng Quốc Đại Ấn Độ đã ủng hộ phong trào dân chủ Myanmar một cách nhiệt thành nhất. Sau khi Myanmar giành độc lập từ tay thực dân Anh, ngày 7/7/1951, Ấn Độ và Myanmar đã kí kết Hiệp định hữu nghị, sự kiện này đã đưa mối quan hệ Ấn Độ - Myanmar lên một tầm cao mới [10]. Quan hệ nồng ấm giữa Ấn Độ và Myanmar kéo dài trong suốt thời gian Thủ tướng Nehru và U Nu cầm quyền (1948-1962). Ấn Độ cũng đã giúp Myanmar vượt qua những khó khăn trong thời gian đầu sau khi giành độc lập bằng những viện trợ về kinh tế và quân sự, ủng hộ những chính sách đối nội của chính phủ Thủ tướng U Nu. Có thể nói, sự giúp đỡ và ủng hộ của Ấn Độ về các mặt chính trị, kinh tế, quân sự đã giúp cho chính phủ của Thủ tướng U Nu đứng vững trong một thời kì dài sau độc lập. Tuy nhiên, từ tháng 3/1962, với cuộc đảo chính của quân đội do Tướng Ne Win cầm đầu ở Myanmar (lật đổ chính phủ dân sự U Nu) đã khiến cho mối quan hệ Ấn Độ - Myanmar từ hữu nghị trở nên căng thẳng. Cuộc đảo chính đã làm cho nhiều nhà lãnh đạo dân chủ trước đây của Myanmar, trong đó có cựu Thủ tướng U Nu phải lánh nạn sang Ấn Độ. Cùng với nhiều nước trên thế giới, Ấn Độ đã lên án sự đàn áp dân chủ của Chính phủ quân sự Myanmar. Đáp lại những động thái trên của Ấn Độ, Chính phủ quân sự Myanmar do Tướng Ne Win cầm đầu cũng đã thi hành chính sách chống lại Ấn Độ. Chính phủ Ne Win đã ra lệnh trục xuất cộng đồng người Ấn ra khỏi Myanmar, nhanh chóng xóa bỏ tầng lớp doanh thương người Ấn (và

bao gồm cả người Hoa), coi chủ nghĩa xã hội nhà nước là con đường duy nhất để đem lại nền kinh tế độc lập cho đất nước. Điều này càng làm gia tăng sự căng thẳng trong mối quan hệ hai nước.

Sau những động thái nói trên của cả hai phía, quan hệ Ấn Độ - Myanmar bước vào thời kì “băng giá”. Mặc dù vẫn có các cuộc viếng thăm, tiếp xúc giữa những nhà lãnh đạo của hai nước, song nhìn chung trong suốt những năm 1962-1986, hai nước chỉ có sự liên hệ về mặt chính trị, riêng Ấn Độ giữ quan hệ trung lập và không quan tâm tới Myanmar, vì coi những cam kết về “giá trị dân chủ” là ưu tiên hàng đầu so với những “lo ngại về an ninh” trong chính sách đối ngoại của mình đối với Myanmar.

Bước đột phá trong quan hệ Ấn Độ - Myanmar đã diễn ra vào năm 1987, khi Thủ tướng Ấn Độ Rajiv Gandhi sang thăm Myanmar sau một thời kì dài quan hệ hai nước đóng băng. Tuy nhiên, sau chuyến thăm không lâu, mối quan hệ giữa hai nước lại trở nên xấu đi do cuộc đàn áp đẫm máu những người dân chủ (chủ yếu là sinh viên và sư sãi) của chính quyền quân sự Myanmar vào đầu năm 1988. Với cuộc đàn áp nói trên của chính quyền quân sự Myanmar, từ 1988 đến 1992, quan hệ Ấn Độ - Myanmar xuống đến điểm thấp nhất do những phản ứng kịch liệt của phía Ấn Độ trong việc đàn áp người biểu tình của chính phủ Myanmar [10, tr 5]. Ngược lại, phía Myanmar cũng mở chiến dịch tuyên truyền, kích động với mục đích hồi sinh tư tưởng chống Ấn Độ vốn có từ những năm 1930 tại Myanmar, đồng thời làm ngor trước các hoạt động của các nhóm phiến quân Ấn Độ sử dụng lãnh thổ Myanmar làm căn cứ vượt biên tấn công quấy phá chính phủ trung ương Ấn Độ.

Tuy nhiên, vào đầu thập niên 1990, trong xu thế của bối cảnh quốc tế mới, cùng với việc triển khai thực hiện chính sách Hướng Đông, Ấn Độ đã có những điều chỉnh quan trọng trong chính sách đối ngoại đối với quốc gia láng giềng Myanmar. “Chiến lược Đông tiến” do cựu Thủ tướng Ấn Độ N. Rao đưa ra vào đầu thập niên 1990 đã giúp định hình lại thái độ của cả Ấn Độ và cả đối với Myanmar trong chính sách đối ngoại của mỗi nước. Theo đó, Ấn Độ đã theo đuổi một chính sách đối ngoại thực dụng hơn và quan hệ song phương Ấn Độ - Myanmar thực sự được cải thiện đáng kể.

2. Quan hệ chính trị Ấn Độ - Myanmar 1992 - 2011

Quan hệ chính trị ngoại giao Ấn Độ - Myanmar bắt nguồn từ quan điểm rộng mở, từ động cơ và khuynh hướng của mỗi nước về chính sách đối ngoại thời kì sau Chiến tranh lạnh. Trong bối cảnh quốc tế mới, Ấn Độ và Myanmar đã từng bước hướng đến nhau, thông qua các cuộc tiếp xúc, trao đổi, các chuyến viếng thăm nhằm chuyển tải những quan điểm, những thông điệp đến với mỗi nước, qua đó thấu hiểu và thắt chặt hơn nữa mối quan hệ hữu nghị giữa hai nước.

Đáp lại chủ trương bình thường hóa quan hệ của Ấn Độ (từ năm 1990), ngày 11/8/1992, một phái đoàn Myanmar gồm tám thành viên do U Aye [1] dẫn đầu đã đến thăm Ấn Độ. Trong chuyến thăm, phái đoàn Myanmar đã có cuộc hội đàm với các quan

chức cấp cao trong Bộ Ngoại giao, Bộ Nội vụ, Bộ Quốc phòng và Bộ Thương mại Ấn Độ. Đây là cuộc gặp cấp cao chính thức đầu tiên giữa hai nước kể từ sau chuyến thăm của cố Thủ tướng Rajiv Gandhi đến Myanmar vào năm 1987. Sau sự kiện trên, quan hệ chính trị ngoại giao giữa Ấn Độ và Myanmar đã từng bước phát triển rõ rệt, tạo điều kiện để quan hệ ngoại giao hai nước được thực hiện dưới nhiều hình thức phong phú, đa dạng: các cuộc gặp gỡ, tiếp xúc, thăm viếng song phương, đa phương, các cuộc hội đàm trao đổi của các đoàn ngoại giao cấp cao..., mang tính hiệu quả. Mỗi quan hệ chính trị ngoại giao song phương được đánh dấu bởi các cuộc trao đổi, tiếp xúc thường xuyên trong quan hệ cấp cao của hai nước, qua đó nhiều văn kiện quan trọng đã được kí kết trong nhiều lĩnh vực hợp tác.

Những cuộc tiếp xúc giữa hai nước được chính thức khôi phục kể từ năm 1993, mở đầu bằng cuộc viếng thăm Myanmar của Ngoại trưởng Ấn Độ JN Dixit vào tháng 3/1993. Trong chuyến viếng thăm này, một thỏa thuận song phương về việc kiểm soát buôn bán ma túy và thương mại biên giới giữa hai nước đã được kí kết. Bước sang năm 1994, hai nước đã tổ chức một cuộc hội đàm tại Myanmar. Tại cuộc hội đàm này, Ấn Độ đã đưa ra cam kết của mình về việc không can thiệp vào công việc nội bộ của Myanmar, đáp lại, phía Myanmar cũng bày tỏ sự cam kết với Ấn Độ rằng sự gần gũi của Myanmar với Trung Quốc sẽ không nhằm vào việc chống lại Ấn Độ. Đồng thời hai nước cũng đã kí một Bản ghi nhớ (MoU) về việc duy trì tính ổn định ở khu vực biên giới. Tuy nhiên, sau đó không lâu, quan hệ giữa Ấn Độ và Myanmar một lần nữa lại xấu đi trong năm 1995 khi Ấn Độ trao giải thưởng Jawaharlal Nehru - giải thưởng danh dự về sự hiểu biết quốc tế cho bà Aung San Suu Kyi [2]. Chính quyền Myanmar đã phản đối động thái này của Ấn Độ và có một số hành động đơn phương rút khỏi sự hợp tác trong một số lĩnh vực mà hai nước đang phối hợp. Mặc dù vậy, trong thời gian này Ấn Độ vẫn tiếp tục duy trì việc mở các kênh chính trị và ngoại giao với Myanmar.

Vào tháng 5/1996, trong nội bộ chính trường Ấn Độ, chính quyền đương nhiệm bị mất quyền lực chính trị. Từ tháng 5/1996 đến tháng 3/1998, Ấn Độ đã trải qua ba đời Thủ tướng (Gowda, Gujral, Sitaram Kesri) nhưng trong số họ không có ai nắm giữ quyền lực lâu dài để đưa ra các chính sách quan trọng và phù hợp. Do đó, trong những năm 1996 - 1998, quá trình mở rộng quan hệ song phương giữa hai quốc gia Ấn Độ - Myanmar bị ngưng trệ [10, tr11]. Từ sau khi Myanmar trở thành thành viên của ASEAN (1997) thì mối quan hệ Ấn Độ - Myanmar phát triển sang một bước mới. Điều này phù hợp với tình hình của Ấn Độ năm 1998, khi Đảng Nhân dân Ấn Độ (BJP) thắng cử và lãnh đạo của Đảng là ông A.B. Vajpayee lên nắm quyền. Với thế hệ những nhà lãnh đạo mang tư duy mới, năng động, kể từ đây, một động lực mới đã được truyền vào trong mối quan hệ vốn tiềm tàng giữa Ấn Độ và Myanmar. Một sự hứa hẹn về chính sách ngoại giao mới với Myanmar được thực hiện, để đạt được những mục tiêu của Ấn Độ đã được hoạch định dưới chế độ của Thủ tướng Narasimha Rao. Tháng 2/1998, Ấn Độ cử Thứ trưởng ngoại giao K. Ragunath thăm Myanmar để hâm nóng lại các thỏa thuận đã đạt được từ năm 1993. Về phía Myanmar, từ cuối thập niên 1990, nước này đã

có những quyết định dứt khoát nhằm thoát ra khỏi tình trạng bị cô lập và đa dạng hóa chính sách đối ngoại của mình. Myanmar đã tham gia vào tổ chức ASEAN năm 1997 - một tổ chức năng động của khu vực, và sau đó là các tổ chức tiểu khu vực như Sáng kiến vùng Vịnh Bengal về hợp tác kinh tế và kỹ thuật đa khu vực (BIMSTEC) (12/1997); Chương trình hợp tác Mê Kông - Gan ga (MGC) (2000)...

Từ đầu những năm 2000, trong nỗ lực thực hiện chính sách Hướng Đông giai đoạn II, Myanmar đã và đang trở thành một địa chỉ nhạy cảm mà các nhà hoạch định chính sách Ấn Độ phải cân nhắc và tính toán một cách thận trọng. Để thực hiện được những mục tiêu của mình, Ấn Độ đã tập trung vào việc phát triển hơn nữa mối quan hệ giữa hai nước, trước hết là trong lĩnh vực chính trị - ngoại giao. Mối quan hệ song phương quan giữa hai quốc gia một lần nữa được thúc đẩy lên một tầm cao mới.

Sự kiện quan trọng đầu tiên đánh dấu mối quan hệ hai nước phát triển lên một bước mới là việc Tướng Maung Aye - Phó chủ tịch Hội đồng hòa bình và phát triển quốc gia Myanmar (SPDC) - nhân vật đứng hàng thứ nhì trong Hội đồng quân sự cầm quyền ở Myanmar đã đến thăm Ấn Độ vào ngày 14/11/2000. Lễ đón tiếp Tướng Maung Aye gần như là đón một vị nguyên thủ quốc gia. Điều này cho thấy Ấn Độ đang mở ra một giai đoạn mới trong mối quan hệ với Myanmar - nước láng giềng đặc biệt và khẳng định sẵn sàng theo đuổi quyền lợi của mình ở châu Á. Chuyến thăm của Tướng Maung Aye là chuyến thăm cấp cao giữa Ấn Độ và Myanmar kể từ khi cố thủ tướng R. Gandhi thăm Myanmar năm 1987. Chuyến thăm này đã đánh dấu sự thắng lợi của hợp tác rất có hiệu quả giữa hai nước từ giữa thập niên 1990 trở lại đây. Nó còn thể hiện quan điểm và mối cam kết mới mang tính chất chiến lược của Ấn Độ đối với Myanmar. Có thể thấy Ấn Độ và Myanmar đã hoàn toàn nhất trí gạt đi những bất đồng trong quá khứ và sẵn sàng đặt nền móng cho một đối tác song phương có hiệu quả.

Cũng từ năm 2000, trước những nguy cơ ngày càng gia tăng từ Trung Quốc [3], Ấn Độ đã gia tăng chính sách hiện thực hóa trong quan hệ với Myanmar bằng việc quốc gia này lần lượt cử Tham mưu trưởng lục quân, Bí thư nội vụ, Tham mưu trưởng Hải quân, Phó chủ tịch Ủy ban hòa bình và phát triển sang thăm Myanmar. Quan hệ hai nước chính thức được phục hồi đầy đủ kể từ đầu năm 2002 với sự kiện tháng 1/2002, Myanmar và Ấn Độ đã ký Hiệp định tái thiết lập Tổng lãnh sự quán tại mỗi bên. Theo văn bản này, Myanmar sẽ lập văn phòng đại diện ngoại giao tại Calcutta, thành phố phía Đông Ấn Độ. Trong khi đó, Ấn Độ sẽ thiết lập văn phòng tại thành phố lớn thứ 2 của Myanmar là Mandalay. Việc thiết lập trở lại cơ quan ngoại giao giữa hai nước đã góp phần phục hồi cơ chế và tạo điều kiện thuận lợi cho các cuộc đàm phán thường xuyên giữa hai nước. Để giữ hòa khí với Myanmar, Bộ Ngoại giao Ấn Độ đã phản ứng khá thận trọng trước việc Chính quyền quân sự Myanmar trả tự do cho bà Suu Kyi (6/5/2002). Không có phái đoàn nào của Ấn Độ gặp bà Suu Kyi sau khi bà được trả tự do, động thái này cho thấy Ấn Độ đã thận trọng và né tránh mọi hiểu lầm có thể có đối với chính quyền quân sự ở Myanmar.

Nhằm đáp lại chuyến thăm của Ngoại trưởng Ấn Độ (1/2002), vào tháng 1/2003, Ngoại trưởng Myanmar U Win Aung cũng có chuyến thăm hữu nghị tới Ấn Độ. Lần công du 5 ngày của ông Aung được ghi dấu là sự kiện lần đầu tiên trong vòng 16 năm một bộ trưởng của nội các chính quyền Myanmar tới Ấn Độ. Hai nước đã kí kết Nghị định thư về các cuộc hội đàm song phương cấp Bộ trưởng hàng năm, đồng thời đã thỏa thuận hợp tác trong các dự án liên quan đến lĩnh vực cơ sở hạ tầng, năng lượng và công nghệ thông tin.

Từ ngày 2 - 5/11/2003, nhận lời mời của Phó Chủ tịch SPDC, Phó tổng thống Ấn Độ Bhairon Singh Shekhawat đã tới thăm Myanmar. Sự kiện này là minh chứng rõ nhất đánh dấu việc cải thiện quan hệ giữa hai nước. Trong khuôn khổ của chuyến thăm, ông Shekhawat đã có cuộc hội đàm với Thống tướng Than Shwe, Tướng Maung Aye, và các nhà lãnh đạo cấp cao của Myanmar. Đây là chuyến thăm đầu tiên của nhà lãnh đạo cấp cao Ấn Độ trong 16 năm kể từ chuyến thăm của cố Thủ tướng Ấn Độ R. Gandhi (1987). Nhân chuyến thăm này, Ấn Độ và Myanmar đã kí 3 hiệp định song phương về tăng cường hợp tác trên các lĩnh vực giáo dục, văn hóa và miễn thị thực cho người mang hộ chiếu ngoại giao và công vụ. Trong khuôn khổ của chuyến thăm, Phó thủ tướng Ấn Độ cũng đã có cuộc gặp với quan chức các ngành công nghiệp Myanmar tại Yangon. Tại cuộc gặp, ông cho biết kim ngạch thương mại Ấn Độ - Myanmar có thể đạt 1 tỉ USD trong vòng 3 năm tới (2006). Ông còn cho biết, công nghệ thông tin, thông tin liên lạc, dược phẩm, chế biến thực phẩm, đào tạo là những lĩnh vực hợp tác tiềm năng giữa Ấn Độ và Myanmar

Năm 2004 đánh dấu bước chuyển biến căn bản trong mối quan hệ giữa hai nước, khẳng định hơn nữa tính quan trọng của Ấn Độ trong quan hệ với Myanmar. Cuối tháng 10/2004, chưa đầy 1 tuần sau vụ phé truất đầy kịch tính của Thủ tướng Khin Nyunt, nhân vật thân Trung Quốc, Ấn Độ đã trải thảm đỏ để đón Chủ tịch SPDC, Thống tướng Than Shwe khi ông tiến hành chuyến thăm nhà nước đầu tiên tại Ấn Độ. Với việc phé truất Khin Nyunt - nhân vật nổi tiếng là hậu thuẫn cho Trung Quốc trong cuộc cạnh tranh Trung - Ấn, chuyến thăm Ấn Độ của ông Than Shwe được nhìn nhận như là một nỗ lực của SPDC nhằm trông đợi Ấn Độ như là một con bài “mặc cả trong cách đối nhân xử thế với Trung Quốc”. Trong khuôn khổ của chuyến viếng thăm, Tướng Than Shwe đã hội kiến với Tổng thống Abdul Kalam và Thủ tướng Manmohan Singh. Đáng chú ý là vào ngày 25/10/2004, tại cuộc hội đàm với Thủ tướng Ấn Độ, Thống tướng Than Shwe đã khẳng định rằng Myanmar sẽ không cho phép các nhóm nổi dậy sử dụng lãnh thổ Myanmar để chống lại Ấn Độ, đồng thời cam kết khôi phục lại dân chủ ở Myanmar và mong muốn Ấn Độ ủng hộ tiến trình này. Ông cũng bày tỏ quan điểm ủng hộ Ấn Độ trở thành thành viên Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc. Đáp lại, Thủ tướng Manmohan Singh và Bộ trưởng ngoại giao Jaswant Singh cam kết ủng hộ những nỗ lực của Thống tướng Than Shwe nhằm thiết lập một chính phủ dân chủ tại Myanmar. Đề cập đến tiến trình dân chủ ở Myanmar, Thủ tướng Manmohan Singh đã nói với Thống tướng Than Shwe rằng: “giai đoạn chuyển tiếp tới một nền dân chủ là quá trình phức

tạp nhưng nó tạo ra những khả năng tốt nhất để đề cập đến những vấn đề cả về ổn định chính trị lẫn phát triển kinh tế” [7]. Cùng ngày, hai bên đã kí ba văn kiện, trong đó có Nghị định thư về tăng cường hợp tác chống khủng bố, buôn lậu ma túy, vũ khí, rửa tiền và tội phạm có tổ chức, tội phạm kinh tế quốc tế; hiệp định trao đổi văn hóa đến năm 2006 và hợp tác trong một dự án thủy điện của Myanmar. Kết thúc chuyến viếng thăm, ngoài những tuyên bố được đưa ra, hai nước đã kí một Bản ghi nhớ về hợp tác an ninh phi truyền thống và tiếp theo ngay sau đó là chiến dịch phối hợp quân sự chung chống lại các nhóm phiến quân Manipur và Na-ga hoạt động ở khu vực biên giới Ấn Độ - Myanmar. Thống tướng Than Shwe là người đầu tiên đứng đầu nhà nước Myanmar đến thăm Ấn Độ trong vòng ¼ thế kỷ trở lại đây. Việc ông Than Shwe cùng đoàn quan chức cấp cao và hàng chục doanh nghiệp thực hiện chuyến thăm lịch sử đến Ấn Độ đã thúc đẩy quan hệ Myanmar - Ấn Độ tiến thêm một bước dài, thu hút sự chú ý của nhiều nước trên thế giới. Qua chuyến thăm này, Ấn Độ cũng không hề giấu giếm ý định lôi kéo Myanmar về phía mình nhằm khẳng định Ấn Độ như là một trung tâm của khu vực Nam Á.

Trong khi các cuộc tiếp xúc, trao đổi giữa hai nước diễn ra tốt đẹp, Tổng thống Ấn Độ đã có chuyến viếng thăm tới Myanmar trong các ngày 8-10/3/2006. Tổng thống Ấn Độ A.P.J Abdul Kalam đã trở thành nguyên thủ quốc gia đầu tiên của Ấn Độ chính thức tới thăm Myanmar trong vòng 24 năm qua. Trong chuyến thăm 3 ngày ở Myanmar, Tổng thống A. Kalam đã có các cuộc hội đàm với nhà lãnh đạo Myanmar là Thống tướng Than Shwe. Trong khuôn khổ của chuyến viếng thăm cấp cao, ngày 9/3, trước sự chứng kiến của Chủ tịch SPDC - Thống tướng Than Shwe và Tổng thống Ấn Độ A. Kalam, Ấn Độ và Myanmar đã kí ba hiệp định trong các lĩnh vực dầu mỏ, vũ trụ và giáo dục. Trong đó, theo khuôn khổ hiệp định chung về hợp tác trong lĩnh vực vũ trụ, một trạm mặt đất sẽ được xây dựng ở Myanmar để nhận các số liệu cảm ứng từ xa truyền từ vệ tinh IRS. Những số liệu này sẽ giúp Myanmar trong nghiên cứu thổ nhưỡng và khoáng sản.

Cũng trong chuyến thăm nói trên, Tổng thống A. Kalam đã đưa ra đề nghị giúp đỡ xây dựng các thể chế và khôi phục lại hệ thống dân chủ ở Myanmar. Điều này cho thấy, những nỗ lực của Ấn Độ đối với việc tiến hành cải cách dân chủ tại Myanmar đã góp phần quan trọng trong việc thúc đẩy dân chủ thông qua các kênh chính thức, ngoại giao và trong các cuộc thảo luận giữa ban lãnh đạo hai nước. Ấn Độ khẳng định trong khi hợp tác với chính quyền quân sự Myanmar trước đây, họ vẫn không từ bỏ những cam kết khôi phục lại nền dân chủ tại Myanmar. Thực tế, Ấn Độ vẫn duy trì lập trường của mình song quan điểm, cách nhìn nhận đã thay đổi so với 1 thập kỉ trước đó. Chuyến công du của ông Kalam cũng được coi là một sự kiện chính trị quan trọng của Ấn Độ đáp lại chuyến thăm Ấn Độ của Thống tướng Than Shwe vào tháng 10/2004 nhằm nói lại và tăng cường hơn nữa mối quan hệ ngoại giao giữa hai nước.

Sự kiện được xem là một thử thách và có tác động mạnh mẽ đến quan hệ toàn

diện song phương của hai nước là các cuộc biểu tình của nhân dân chống chính quyền quân sự đã diễn ra ngày 19/8/2007 ở Myanmar. Cuộc biểu tình quy mô lớn của dân chúng Myanmar cùng với sự đàn áp đẫm máu, bắt bớ và giam cầm hàng nghìn người của chính quyền Naypyidaw đã tạo nên một cuộc khủng hoảng chính trị nghiêm trọng ở Myanmar và đẩy lên làn sóng phản đối trên thế giới, trước hết là từ các nước phương Tây. Đối với Ấn Độ, đây là một sự kiện mang tính thách thức bởi Ấn Độ cho đến thời điểm này vẫn được mệnh danh là một quốc gia có truyền thống dân chủ, lại là quốc gia láng giềng của Myanmar, nhưng những điều đó lại được đặt song song mối quan hệ với chính quyền quân sự Myanmar cũng như những lợi ích chiến lược của Ấn Độ tại quốc gia này. Trong bối cảnh đó Ấn Độ đã tỏ rõ chính sách hai mặt đối với cuộc khủng hoảng chính trị tại Myanmar. Trong khi phương Tây và Mỹ tích cực lên án chính quyền quân sự Myanmar thì “Ấn Độ vẫn giữ thái độ im lặng và thận trọng”. Sau khi làn sóng biểu tình diễn ra trong khoảng một tuần, vào ngày 26/9, Bộ ngoại giao Ấn Độ ra tuyên bố bày tỏ hy vọng “tất cả các bên sẽ giải quyết tình trạng này một cách hòa bình và thông qua thương lượng”[8, 7]. Ấn Độ giữ thái độ im lặng trước các cuộc biểu tình tại Myanmar vì cho rằng việc không can thiệp vào công việc nội bộ của các nước khác là nguyên tắc trong chính sách đối ngoại của mình. Nhưng mặt khác, với tư cách là một quốc gia dân chủ lớn nhất thế giới, Ấn Độ vẫn lên tiếng về vấn đề dân chủ và công khai ủng hộ nhân dân Myanmar. Đó chính là lập trường hai mặt của Ấn Độ trong quan hệ với Myanmar.

Bước sang năm 2010, trước khi cuộc tổng tuyển cử diễn ra (theo lộ trình dân chủ 7 bước), ngày 25/7/2010, người đứng đầu chính quyền quân sự Myanmar, Thống tướng Than Shwe đã có chuyến thăm chính thức 5 ngày tới Ấn Độ nhằm tranh thủ sự ủng hộ quốc tế đối với nỗ lực xây dựng “nền dân chủ có kế hoạch” ở Myanmar và có cuộc hội đàm với Thủ tướng Manmohan Singh. Hai nhà lãnh đạo đã ra tuyên bố chung và công bố một số thỏa thuận, bao gồm 5 hiệp ước về hợp tác chống khủng bố và các khoản ưu đãi của Ấn Độ dành cho Myanmar. Trong cuộc hội đàm, Ấn Độ đã hứa giúp Myanmar xây dựng thể chế dân chủ bằng việc đưa ra các chương trình đào tạo cho một số quan chức Myanmar. Trong bối cảnh Myanmar đang chịu sức ép từ cộng đồng quốc tế, chuyến thăm Ấn Độ của ông Than Shwe (trước khi tới thăm Trung Quốc) được xem là một động thái quan trọng để cải thiện hình ảnh Myanmar trong con mắt quốc tế. Chuyến thăm của ông Than Shwe hi vọng về một mức độ hợp pháp nhất định đối với nền dân chủ hóa có kế hoạch mà Myanmar đang thực hiện.

Khi quá trình chuyển đổi ở Myanmar diễn ra từ tháng 11/2010, sự hợp tác Ấn Độ - Myanmar nói chung, quan hệ chính trị ngoại giao nói riêng đã có những cơ sở phát triển mới, đặc biệt kể từ chuyến thăm Ấn Độ của Tổng thống đầu tiên trong chính phủ mới Myanmar. Ngày 12/10/2011, Tổng thống Myanmar U Thein Sein cùng với 13 Bộ trưởng trong chính phủ đã tới thủ đô New Delhi, bắt đầu chuyến thăm Ấn Độ theo lời mời của Tổng thống Ấn Độ Pratibha Devisighn Patil. Đây là chuyến công du đầu tiên của ông U Thein Sein sau khi nhậm chức ngày 30/3/2011. Ngay khi vừa đến Ấn Độ,

Tổng thống Thein Sein đã dành 2 ngày thăm viếng các di tích Phật giáo trước khi đến New Delhi. Trong thời gian ở thăm Ấn Độ, ông Thein Sein đã có cuộc hội đàm riêng với Tổng thống Pratibha Devisighn Patil và Thủ tướng Manmohan Singh. Đối với Ấn Độ, đây cũng là cơ hội nhằm gia tăng hơn nữa mối quan hệ với nước láng giềng, vốn vẫn còn chịu ảnh hưởng mạnh của Trung Quốc, đối thủ chính của Ấn Độ trong khu vực. Trong bối cảnh mới, chuyến thăm của Tổng thống Thein Sein tới Ấn Độ thể hiện thiện chí của Myanmar trong việc nâng cao mối quan hệ và hợp tác song phương giữa hai nước và cũng được xem là một sự kiện mang tính bước ngoặt để thay đổi mối quan hệ Ấn Độ - Myanmar sang một thời kì mới.

3. Một số nhận xét

Quan hệ giữa Ấn Độ và Myanmar 1992 – 2011 trong lĩnh vực chính trị ngoại giao đã biến chuyển dần từ cải thiện, củng cố đến tăng cường và ngày càng được thắt chặt hơn. Đó cũng là một bước đi thích hợp, phù hợp với tình hình, mục tiêu của Ấn Độ và Myanmar. Các cuộc trao đổi, viếng thăm cấp cao thường xuyên diễn ra giữa hai nước trong gần hai thập kỉ qua là dấu hiệu rõ ràng nhất của việc tăng cường một cách mạnh mẽ về mối quan hệ chính trị Ấn Độ - Myanmar, qua đó thiết lập sự hiện diện, gia tăng sự tin cậy, cải thiện và đẩy mạnh mối quan hệ song phương trong lĩnh vực chính trị. Mối quan hệ chính trị tốt đẹp đã góp phần củng cố và thắt chặt hơn nữa mối quan hệ hữu nghị nói chung giữa hai nước.

Quan hệ chính trị Ấn Độ - Myanmar 1992 - 2011 là điển hình của mối quan hệ giữa một cường quốc đang trỗi dậy với một quốc gia láng giềng đang phát triển ở trình độ thấp - một nước nghèo của khu vực và thế giới. Nếu như Ấn Độ được đánh giá là một cường quốc đang lên của thế giới, với một hệ thống chính trị ổn định, số dân khổng lồ, một tiềm lực quân sự đáng kể, một nền kinh tế đang trỗi dậy với tốc độ phát triển vào hàng nhanh nhất thế giới thì ngược lại, Myanmar lại là một quốc gia luôn trong tình trạng bất ổn, là một nước giàu tài nguyên song lại thuộc hàng nghèo nhất thế giới. Từ những năm 1990, phương Tây coi Myanmar là một quốc gia ngoài lề, là đối tượng đáng bị trừng phạt kinh tế. Vì vậy, Ấn Độ đóng vai trò là nước chủ động trong mối quan hệ với Myanmar nhiều hơn theo chiều ngược lại. Tất nhiên những điều này bắt nguồn từ ý đồ chiến lược của Ấn Độ trong việc lôi kéo và cải thiện mối quan hệ với Myanmar kể từ sau Chiến tranh lạnh nhằm tăng cường sự hiện diện và vai trò của mình ở Myanmar - quốc gia giàu tài nguyên và có tầm quan trọng về địa lý chiến lược, qua đó tăng cường sự hiện diện ở khu vực châu Á - Thái Bình Dương.

Quan hệ Ấn Độ - Myanmar không chỉ là quan hệ của hai quốc gia khác nhau về trình độ phát triển kinh tế, quốc phòng... mà còn là một cặp quan hệ điển hình giữa một bên là một quốc gia “có nền dân chủ lớn nhất thế giới” với một bên theo chế độ chính trị bị lên án là độc tài với sự cai trị hà khắc, mất dân chủ và vi phạm nhân quyền. Myanmar là quốc gia bất ổn nhất trong ASEAN vì vấn đề nhân quyền và dân chủ. Từ sau cuộc đảo chính quân sự và đàn áp dân chủ năm 1988, dưới sự cai trị của chính quyền quân sự,

Myanmar được thế giới biết đến như một đất nước cô lập được điểm tô bằng sự đàn áp chính trị và chủ nghĩa phân biệt sắc tộc cố hữu. Chính ASEAN cũng đã nhiều lần bị cộng đồng quốc tế và các tổ chức nhân quyền lên án mạnh mẽ về tình trạng nhân quyền và mất dân chủ của Myanmar. Trong quan hệ song phương giữa Ấn Độ và Myanmar, Ấn Độ là nước chịu nhiều áp lực quốc tế và trong nước vì đã quan hệ với chính quyền bị lên án - chính quyền quân sự Myanmar. Chính vì vậy, dường như trong việc hoạch định chiến lược và thực thi mối quan hệ trên thực tế, đôi khi Ấn Độ vấp phải sự mâu thuẫn do tình hình nội bộ Myanmar đưa lại. Ở nhiều sự kiện, Ấn Độ đã phải thể hiện lập trường hai mặt và lâm vào thế nước đôi khi phải xử lý để vừa không làm mất lòng chính quyền quân sự lại vừa không bị lên án, chỉ trích của các tổ chức nhân quyền, lực lượng dân chủ trong nước và trên thế giới.

Quan hệ chính trị Ấn Độ - Myanmar 1992 - 2011 có sự tác động tích cực đối với hai chủ thể trên cả hai bình diện trong nước và quốc tế. Đối với Ấn Độ, tham gia giải quyết vấn đề Myanmar, đặc biệt là những vấn đề về dân chủ đã giúp Ấn Độ nâng cao vai trò, uy tín của mình trong khu vực và trên trường quốc tế. Điều này có tác động to lớn đối với Ấn Độ trên con đường để trở thành một cường quốc. Uy tín quốc tế của Ấn Độ một phần dựa trên việc tham gia giải quyết các vấn đề mà khu vực và quốc tế quan tâm, tạo điều kiện hết sức thuận lợi cho Ấn Độ trong việc xây dựng hình ảnh để trở thành ứng cử viên thường trực của Hội đồng bảo an Liên Hợp Quốc; Đối với Myanmar, nối lại quan hệ cũng như sự hợp tác ngày càng đa dạng và chặt chẽ với Ấn Độ - quốc gia có truyền thống dân chủ lớn nhất thế giới trong suốt gần hai thập kỷ qua đã góp phần cải thiện, nâng cao hình ảnh của Myanmar trên trường quốc tế, đặc biệt là hình ảnh về một quốc gia đã đạt được những kết quả bước đầu về lộ trình dân chủ.

Cho đến nay, mối quan hệ hữu nghị Ấn Độ - Myanmar vẫn đứng vững, được củng cố và phát triển. Điều này phản ánh nỗ lực của cả hai nước, đặc biệt là phía Ấn Độ, trong khi can dự với chính quyền quân sự vẫn luôn cam kết không từ bỏ vấn đề dân chủ ở Myanmar.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Jurgent Haacke (2006), Myanmar's foreign policy domestic influences and international implication, Taylo and Francis, USA
- [2] Kriti (2006), "India-Myanmar relations", <http://publishedforscholar.wordpress.com>
- [3] Trần Thị Lý (2002), Sự điều chỉnh chính sách của Cộng hòa Ấn Độ từ 1991 đến 2000, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội.
- [4] Khắc Thành (2001), Lịch sử các nước ASEAN, NXB Tuổi trẻ, TP. Hồ Chí Minh
- [5] Thông tấn xã Việt Nam (2003), "Myanmar trong chính sách đối ngoại của Ấn Độ", Tài liệu tham khảo đặc biệt, ngày 1/11/2003
- [6] Thông tấn xã Việt Nam (2005), "Triển vọng từ cuộc cải tổ ở Yangon", Tài liệu tham khảo đặc biệt, ngày 25/1/2005
- [7] Thông tấn xã Việt Nam (2006), "Ấn Độ nổi nhịp cầu với Myanmar", Tài liệu tham khảo đặc biệt, số 98

- [8] Thông tấn xã Việt Nam (2007), “Vì sao Ấn Độ im lặng trước tình hình Myanmar?”, Tin tham khảo thế giới, số 230
- [9] Thông tấn xã Việt Nam (2007), “Quan hệ Ấn Độ - Myanmar”, Tài liệu tham khảo đặc biệt, số 187
- [10] K.Yhome (2009) “India – Myanmar relations (1998-2008) a decade redefining bilateral ties”, Observer Research Foundation, New Delhi.

POLITICAL RELATIONSHIP BETWEEN INDIA AND MYANMAR

FROM 1992 TO 2011

Nguyen Thi Dung

Hue University of Education

ABSTRACT

Historically, India and Myanmar are neighboring countries and have maintained a close and friendly relationship. This has led to their similarities in the social systems, cultures and religions. After Myanmar had gained its independence in 1948, India – Myanmar relationship was officially established and went through certain bad times till 1992. Since early 1990s, to adapt to the new global situation and thanks to India’s “Look East” policy, the relationship between these two countries has gradually been improved and reinforced. The two countries are now not only neighbors but also friends and associates. This paper aims to clarify India – Myanmar diplomatic relationship and, accordingly, draws conclusive comments on this relationship in the post-Cold-War period.

Key words: India, Myanmar, political relationship, diplomatic relationship, “Look East” policy

* Nguyễn Thị Dung, Trường Đại học Sư phạm – Đại học Huế